

Peter Koolmees demonstreert de kunstkoe waarop studenten Diergeneeskunde vroeger oefenden met het verlossen van een kalf.

Veearts in de tijdgeest

Het oudste instrument, een castratieklem, dateert van de tweede helft achttiende eeuw.

Maar ook de hedendaagse wegwerpinjectiespuit maakt deel uit van de omvangrijke collectie objecten uit de veterinaire geschiedenis. Conservator Peter Koolmees neemt de redactie mee naar het depot van het Universiteitsmuseum Utrecht.

GEESJE ROTGERS

“Hier gaat weleens iemand onderuit bij het zien van een historisch instrument”, vertelt Peter Koolmees. Dat kan ik me best voorstellen bij het aanschouwen van bijvoorbeeld de trepaneerset (zie foto pag. 28). Deze stamt uit de tijd dat een voorhoofds-holteontsteking nog werd behandeld met het boren van een gaatje in de schedel. Zo kon het ontstekingsvocht weglopen. Of neem de castratieklem waarmee de zaadleiders net zo lang werden afgekneld totdat de hengst een ruïn was geworden of de stier een os. Niet alle instrumenten zien er diervriendelijk uit. Andere juist weer wel, zoals de pootprothese voor de koe die slecht ter been is. Koolmees: “Wij zijn niet zozeer

geïnteresseerd in de verzamelstukken op zich, maar vooral in het verhaal erachter.” Koolmees kent veel van die verhalen en kan ze prachtig vertellen. “Wist je dat de dierenarts die model stond voor Doctor Vlimmen verafschuwd werd in veterinaire kringen? Het romantische beeld dat wij van hem hebben klopt niet. De auteur van het bekende boek, Anton Roothaert, beschrijft in feite zijn vriend Hub Pulles, de plattelandsveearts waarmee hij vaak langs de boeren ging. Naast veearts was Pulles in de tweede wereldoorlog NSB-burgemeester van Eindhoven.” Onlangs kreeg Koolmees van een nazaat van Pulles twee schilderijen aangeboden waarop de veearts is afgebeeld. Pulles heeft zich laten schilderen in natio-

naalsocialistische stijl. “De schilderijen maken ons verhaal over deze veearts weer een stukje completer”, zegt Koolmees.

Ontwikkeling van de wetenschap

In het museumdepot van de Universiteit Utrecht liggen zo'n 18.000 objecten uit 250 jaar veterinaire geschiedenis. Uit deze omvangrijke collectie worden geregeld thema-exposities samengesteld. “Bij de faculteit Diergeneeskunde is bijvoorbeeld de tentoonstelling over de geschiedenis van de geneeskunde van het paard te bezichtigen en in het Universiteitsmuseum in Utrecht wordt permanent geëxposeerd over wetenschapsgeschiedenis. Van deze expositie is de diergeneeskunde een onder-

deel. "Wij willen met onze tentoonstellingen vooral laten zien hoe boeiend de wetenschap is en hopen vooral de jeugd te interesseren voor het vak", zegt Koolmees. Het museum trekt ruim 50.000 bezoekers per jaar. Met dat aantal is Koolmees best tevreden, al mogen het er nog veel meer worden. Ook het opslagdepot is te bezoeken op afspraak en onder begeleiding.

De collectie

In dit artikel treft u een aantal foto's van voorwerpen aan uit de collectie. Hoe komt Koolmees aan deze en de andere verzamelstukken? "Veel komt van zolders en uit kelders van de universiteitsgebouwen. Maar wij hebben ook veel gekregen uit particuliere verzamelingen van dierenartsen. Koolmees vraagt dierenartsen niets zomaar weg te doen, maar eerst hem of zijn collega Babke Aarts te bellen. "Een stuk van honderd jaar oud wordt wel gezien als museaal, maar een object van twintig jaar oud wordt gezien als troep en weggegooid. Maar ook een jonger stuk kan voor ons van grote waarde zijn." Inmiddels is de collectie over de verloskunde en chirurgie redelijk compleet. "Maar over de proefdierkunde, pluimvee, voedselveiligheid en dierenwelzijn hebben wij relatief weinig."

Oude wetenschapper niet dom

De valkuil van veel wetenschappelijke musea is dat zij de vooruitgang in de wetenschap willen laten zien. Koolmees: "Maar wij willen ook de mislukkingen laten zien. De wetenschap bestaat niet louter uit succesverhalen, maar met vallen en opstaan wordt vooruitgang geboekt. Een voorbeeld is de verlostang voor paarden en runderen in exact dezelfde uitvoering als de humane verlostang maar dan groter en zwaarder (zie foto). Bij dieren bleek die niet te werken omdat de voorpootjes als eerste geboren worden. Ten slotte distantieert Koolmees zich van museumbezoekers die bij het zien van de achttiende- en negentiende-eeuwse voorwerpen hun bedenkers als barbaars en dom bestempelen. "Dat is onjuist, de wetenschappers van toen waren niet dom, zij hadden evenveel herseninhoud als de mens van nu." Volgens Koolmees moet ieder voorwerp in zijn tijdgeest worden bekeken en moet de hedendaagse mens bescheidenheid aanleren ten opzichte van de eigen tijd. ⚡

De houten castratieklem stamt uit 1780 en het andere exemplaar uit 1820. Met de klem werden de zaadstrengen afgekneeld waardoor het dier onvruchtbaar werd.

Werden dode ongeboren kalveren de laatste decennia vooral via de keizersnede gehaald, nu gebeurt dat weer vaker door foetotomie (afzagen'). Dat is voor de koe minder belastend. Dit instrument kan weer terug naar de praktijk.

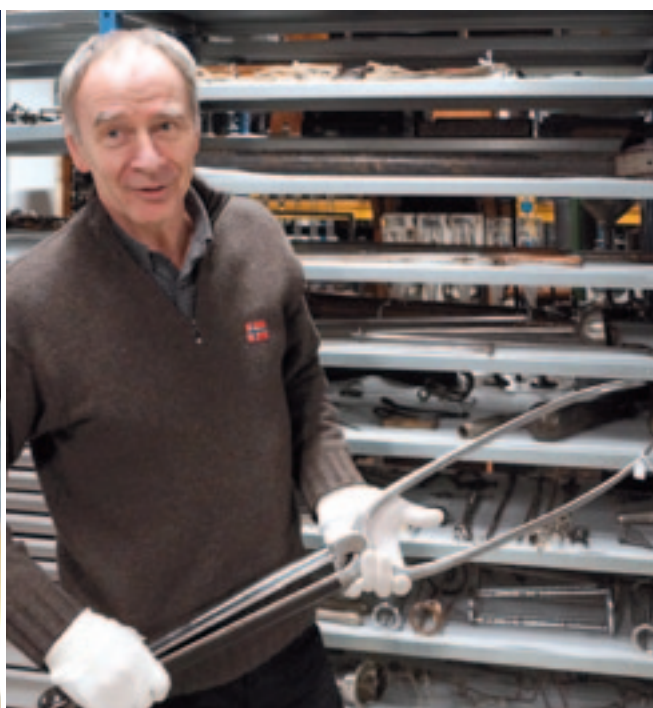
Dit euthanasieapparaat komt uit de jaren vijftig van de vorige eeuw. De elektrodes werden op de oortjes van de hond gezet en de stekker ging in het stopcontact. Voor kleine huisdieren was de stroomstoot meteen dodelijk.

De agent van de verzekeringsmaatschappij ging met een koffer vol paardengebitten op pad; per levensjaar een gebit. Hierdoor kon hij nauwkeurig de leeftijd schatten van ieder paard.

Deze trepaneerset stamt uit 1850 en was onmisbaar voor de behandeling van een voorhoofdsholteontsteking. Er werd een gaatje in de schedel geboord, zodat het ontstekingsvocht kon weglopen. In de schedel van het paard is het geboorde gat te zien.

De verlostang is een succesvol instrument uit de humane geneeskunde, maar werd dat niet in de diergeneeskunde: bij koeien en paarden worden de voorpoten als eerste geboren in plaats van het hoofd.

De vlijm (mesje voor aderen) was tot eind 19e eeuw een van de belangrijkste instrumenten van de veearts. Vlijmen werden gebruikt om bloed af te nemen, dit was een veel toegepaste therapie bij ziekte.

Toentertijd ging de medische leer uit van vier humores (lichaamsvochten), namelijk bloed, slijm, zwarte gal en gele gal. Ziekten werden veroorzaakt als deze vochten niet in balans waren.